

LBRIS

We know
books

GHEORGHE
VULCAN

MACHEDONUL

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV, 2023

CUPRINS

PARTEA I.

Prima condamnare

CAPITOLUL I	
MOSCOPOLE – CAPITALĂ AROMÂNĂ	7
CAPITOLUL II	
DRUMURILE BĂJENIEI	21
CAPITOLUL III	
O APARIȚIE „FANTOMATICĂ“	29
CAPITOLUL IV	
TREI KILOGRAME DE FĂINĂ DE MĂLAI... PENTRU ZECE ZILE!	47
CAPITOLUL V	
O SINGURĂ POARTĂ... LA UN SINGUR DRUM	56
CAPITOLUL VI	
SINGUR PRINTRE STRĂINI	67
CAPITOLUL VII	
AJUNS ÎN CADRILATERUL ROMÂNESC	78
CAPITOLUL VIII	
SILISTRA... ORAȘUL FĂGĂDUINȚEI	93
CAPITOLUL IX	
SILISTRA A FOST A MEA NUMAI PATRU ANI!	115

CAPITOLUL X	
DRUMUL STRĂMUTĂRII	133
CAPITOLUL XI	
PITEȘTI – AL DOILEA ORAȘ CARE M-A ADOPTAT!....	149
CAPITOLUL XII	
DESTINE PREZISE	165
CAPITOLUL XIII	
CEI CARE I-AU SCRIS PE BRAȚ AU URMĂRIT-O MULTĂ VREME PE MAMA MEA	174
CAPITOLUL XIV	
SUB SPECTRUL MORȚII	198
CAPITOLUL XV	
CÂND A MURIT CĂPRIOARA!.....	205
CAPITOLUL XVI	
UN TEATRU RÂDE. ALTUL PLÂNGE!	227
CAPITOLUL XVII	
PLEACĂ AI NOȘTRI. VIN AI NOȘTRI.	238
CAPITOLUL XVIII	
SCHIMBAREA LA FAȚĂ	255
CAPITOLUL XIX	273
UN ORAȘ ȘI O STRADĂ AGITATĂ	273
CAPITOLUL XX	
PRIMA CONDAMNARE	290
CAPITOLUL XXI	
AM JUCAT ȘAH ȘI ÎNTR-O SITUAȚIE DISPERATĂ...	324
CAPITOLUL XXII	
DUPĂ UN CONCURS FOARTE GREU, PRIMUL AN DE FACULTATE	342

CAPITOLUL I	
FANE MĂGĂREALĂ	389
CAPITOLUL II	
O CASĂ FĂRĂ STĂPÂN.....	398
CAPITOLUL III	
TRĂIRI PERICULOASE	409
CAPITOLUL IV	
O ÎNTORSĂTURĂ NEAȘTEPTATĂ	421
CAPITOLUL V	
DE CE AM PLECAT DE LA COMBINATUL PETROCHIMIC BRAZI?!	429
CAPITOLUL VI	
PROIECTANT LA UZUC PLOIEȘTI	439
CAPITOLUL VII	
DIN PLOIEȘTI, LA PITEȘTI.....	447
CAPITOLUL VIII	
INGINERUL CU FACLA!.....	467
CAPITOLUL IX	
DE VINĂ RĂMÂNE ACARUL PĂUN!.....	479
CAPITOLUL X	
DECEMBRIE '89.....	487
CAPITOLUL XI	
A SUPRAVIEȚUIT MIRACULOS!.....	498
CAPITOLUL XII	
DISCUȚII DESPRE CREAȚIE	510
EPILOG	551

PARTEA

I

PRIMA CONDAMNARE

Motto:

*Dacă ai întâlnit suferința,
nu te lăsa copleșit, las-o
jos și mergi mai departe!*

CAPITOLUL I

MOSCOPOLE – CAPITALĂ AROMÂNĂ

Să scriu despre „Machedon” a fost pentru mine o provocare, dar în același timp și o datorie. Ideea mi-a venit atunci când am găsit într-un caiet al tatălui meu câteva amintiri așternute pe hârtie, care m-au pus pe gânduri. Erau întâmplările unui om puternic, cu un spirit ieșit din comun, care întotdeauna și-a respectat principiile de viață și verticalitatea. Cu toate că m-am născut într-o familie de aromâni, drumul pe care l-am urmat în viață m-a îndepărtat oarecum de comunitate. Astăzi, obiceiurile și tradițiile se mai păstrează în satele din județele Ialomița, Tulcea și prin părțile Constanței. Nu sunt istoric și nici filolog. Recunosc că mi-a venit destul de greu să scriu despre acele vremuri de măreție, trăite de comunitatea aromână din Balcani, și să ajung la momentul în care a fost asimilată. Dar m-am documentat. Pot să spun că ceea ce li s-a întâmplat aromânilor atunci nu poate fi considerată o fatalitate. Istoria omenirii a cunoscut în decursul existenței sale situații asemănătoare, când națiuni întregi au fost cotropite ca apoi să fie decimate. Și totul a plecat de la faptul că aromânii creaseră în Balcani o enclavă a lor, net superioară celorlalte popoare aflate sub stăpânirea Imperiului Otoman. Înainte ca răul să se producă, orașele aromâne ajunseseră la un înalt grad de civilizație și bunăstare. Invidia și ura grupărilor fanatice din comunitățile de greci, turci și albanezi devenise atât de mare, încât cu timpul s-a transformat într-un pogrom îndreptat împotriva pașnicilor aromâni.

Dacă s-au luptat, ei au făcut-o numai pentru păstrarea limbii, credinței și tradiției lor milenare. Dintotdeauna spiritul aromân s-a dovedit a fi dominat de idealurile de libertate, aflate în contradicție cu cele ale dictaturii comuniste. Din acest motiv, aromânii nu au fost văzuți cu ochi buni de către regimul comunist. Mai tot timpul au fost supuși la vexațiuni, plimbați pe la granițele țării, în zone de așa-zise conflicte, fără să fie lăsați să se așeze pe un anumit loc stabil. Dacă s-au plâns autorităților, au fost târâți prin închisorile comuniste și mulți dintre ei au pierit. Tatăl meu a suferit două condamnări politice, de pe urma cărora a executat mai bine de șapte ani de detenție.

În țările în care soarta i-a condus pe acești oameni prizoniți și nerecunoscuți în istorie ca nație stabilă, s-au dovedit a fi oameni cinstiți și muncitori, dornici să trăiască în bună înțelegere și să-și aducă aportul la dezvoltarea societății în care au reușit să se integreze. Corecți și comunicativi, aromânii au fost acceptați cu ușurință de către localnici.

Dar atunci când sunt întrebați despre limba pe care o vorbesc, se schimbă, devin apatici; se-nchid în sinea lor și asta, pentru că păstrează în suflet un gând sacru, străbunilor. Acei eroi care au luptat și s-au jefit, tocmai pentru păstrarea limbii, și care merită să fie amintiți. Nici în zilele noastre nu sunt recunoscuți drept o comunitate etnică, cu toate că originea, limba vorbită și tradiția lor o cer. Uneori sunt români care-i întreabă despre proveniența lor. Pentru ei au avut întotdeauna un singur răspuns: „Venim din vremuri atât de îndepărtate, încât istoria noastră se pierde-n negura timpului!”

Un simbol și, în același timp, un îndemn pentru păstrarea limbii și-a demnității rămâne „Imnul aromânilor de pretutindeni”, compus și versificat, în anul 1888, de poetul Constantin Balamace, sau „Papa Lambru”, așa cum îi mai zic aromânii, atunci

când le povestesc unor necunosuți despre sacrificiul său. Asta pentru că el, împreună cu fratele lui Sotir, un important pictor aromân, au fost uciși mișelește de către greci în anul 1914, în fața casei părintești din localitatea Corița, din Albania.

Dorința de păstrare nealterată a vorbirii rezultă din următorul fragment din imn:

„Părintesca dimândare
Na sprigiură cu foc mare,
Frați di mumă și di-un tată,
Noi armâni di eta toată.

Di sum plocile di murnință
Strig-a noastră buni părință:
Blestem mari să aibă-n casă
Cari di limba lui ș-a lasă.

Cari-și lasă limba-a lui
S-lu-ardă pira a focului
Și s-dirina viu pri loc
Să li si frigă limba-n foc!”

...

În română are următorul înțeles:

Părintesca blestemare
Poruncește cu foc mare,
Frați de-o mumă și de-un tată,
Noi aromâni din vremea toată.

De sub lespezi de morminte
Strigă ai noștri buni părinți:
Blestem mare s-aibă în casă
Care limba lui își lasă.

Care își lasă limba lui
Arză-l-ar para focului
Chinui-s-ar de viu pe pământ
Frige-i-s-ar limba-n foc!

...

Copiii aromâni sunt învățați de mici să știe acest imn, odată cu rugăciunea „Crezul”, pentru că dintotdeauna aromânii au avut convingerea că numai credința în Dumnezeu îi va ajuta să-și păstreze ființa și identitatea.

Multe povestiri și balade s-au scris, în care sunt evocate luptele aromânilor. Unele dintre ele mai amintesc că în Balcani a existat un măreț și miraculos oraș, ce purta un nume consacrat: „Moscopole”.

Cronicarii vremii, în scrierile lor, l-au considerat „[...] cel mai titrat oraș care a dominat Balcanii, în secolul al XVIII-lea”. În comparație cu Atena, unde conviețuiau zece mii de suflete, dintre care numai trei mii erau greci (restul fiind turci și albanezi), Moscopole avea la vremea aceea mai mult de șapte zeci de mii de locuitori. Toți făceau parte dintr-o singură comunitate, de religie creștină și rit grecesc. Limba vorbită era „valahă”, alcătuită în mare parte din vocabule latine. Aromânii și astăzi știu că au descendență romanică și că încă din antichitate multe popoare le mai spuneau și „rumani”.

S-ar zice că la origine ar proveni dintr-o colonie așezată de către conducătorul roman Quintus Maximus, în Taulanția sau Muzachia. Hăituite de barbari, acele triburi tracice de păstori nomazi, organizate încă din sec. al IV-lea î. de Hr. după un sistem patriarhal, au migrat, trecând munții Candavieni. Aici au întâlnit o regiune de o frumusețe mioritică, bogată în pășuni și izvoare cu apă cristalină, un loc ideal pentru aș construi locuințe trainice.

Satele lor au fost grupate în jurul unui lac mare, numit Prespa, definit simbolic de ei „Marea aromânilor”.

La început, aşezările lor au fost modeste sate de păstori situate la munte, construite, din motive strategice, în zone cât mai puţin accesibile.

Drumurile bătătorite şi înguste ale munţilor erau de multe ori străbătute de caravane care, în anumite situaţii, deveneau victime sigure ale atacurilor unor bande alcătuite din briganzi de tot felul.

Pentru acele case ridicate la cca. 1150 metri altitudine, muntele le-a oferit cu dărnicie piatra de construcţie. De la această înălţime, a coborât şi s-a dezvoltat satul, care mai târziu a devenit metropola „Moscopole”. Existenţa lui este atestată încă înainte de sosirea turcilor în Europa. El era situat nu departe de lacul Prespa, la 4 mile de oraşul Ohirida şi la 1,2 mile de oraşul Coriţa, aflat astăzi în administraţia Albaniei.

Prin grandoarea şi frumuseţea sa, oraşul a fost comparat cu Roma Antică. La fel ca şi această minune a lumii, oraşul se întindea pe cinci coline. Impresiona prin clădirile sale înalte, din piatră şi marmură, adevărate palate pentru marii negustori şi dregători ai oraşului. Tot ele mai adăposteau şi sediile mai multor bănci şi corporaţii. O instituţie de învăţământ superior, care s-a impus în regiune, a fost Noua Academie.

Bisericile, în număr de şaptezeci şi două, au fost orânduite în aşa fel, încât să fie găsite în fiecare cartier al oraşului. În drumul lui, oricare credincios putea găsi aici un loc pentru închinăciune.

Totul s-a realizat prin munca şi strădania unor familii de ciobani, devenite renumite pentru calitatea produselor din lapte pe care le produceau şi anume: brânzeturi şi caşcaval. Dar foarte apreciată era o lână specială a oilor, din care în manufacturile din Sud-Estul Italiei se fabricau mult căutatele postavuri fine de Veneţia. Vasele veneţienilor făceau mai multe curse de du-te –

vino prin portul Trieste, aducând pentru târgurile din imperiu baloturi cu postavuri, pentru ca la întoarcere să ducă cu ele mari cantități de lână cumpărată de la ciobanii aromâni. În felul acesta, ele asigurau viitorul flux de producție atât la Veneția, cât și în alte orașe cu manufacturi, din Italia. Odată cu expansiunea turcilor în Balcani, sultanii turci au înțeles că de libertatea acestor păstori va depinde prosperitatea mult dorită în imperiu. Din acest motiv, ei le-au acordat ciobanilor aromâni privilegiile unice de libertate în teritoriu și scutiri de dări.

Pentru un comerț extins în imperiu și peste hotarele sale, unde erau la concurență cu celelalte târguri și bălciuri, odată cu diversificarea produselor pe care le produceau, moscopolenii s-au organizat și în bresle.

La vremea aceea, cea mai importantă devenise corporația arămarilor. Ea se afla în fruntea inițiativelor de binefacere culturală, dar mai finanța în același timp și căminele de bătrâni sau pe cele de orfani. Arămarii erau cei care executau cazanele și vasele gospodărești. Tot în bresle erau organizați și cuțitarii, lăcătușii, producătorii de arme, cunoscuți sub numele de tufecci. Îi urmau: samaragii, casapii, bumbăcarii, săpunagii, constructorii, zidarii, zugravii, pietrarii și mulți alții.

Într-o sumedenie de prăvălii din Moscopole găseai la tot pasul mărfuri de tot felul: de la lână, stofe (abale), pături (velinze), articole din pielărie, mățăsuri, catifea, postavuri de Veneția, până la ceară, tutun, undelemn, articole de sticlărie, arme executate cu ornamente artistice, la fel și narghilele, metale precum plumbul, aliaje ca arama și cositorul sau hârtie de scris, cărți, mirodenii etc.

Aromânii duceau o viață prosperă. Mulți dețineau proprietăți la Buda sau Viena, localitățile lor preferate, unde se retrăgeau ca să se relaxeze după munca depusă în timpul anului. Copiii lor

învățau la cele mai renumite școli din străinătate. În felul acesta, se formase o pătură de tineri cu studii superioare, care mai târziu va juca un rol important în istoria multor altor popoare.

Foarte des, orașul Moscopole era vizitat de importante personalități ale vremii, aflate în trecere prin Imperiul Otoman.

Acești vizitatori admirau ansamblul acelor realizări, în care palatele placate cu marmură, bisericile și mănăstirile mărețe erau încadrate de grădini ingenios aranjate și străjuite de mulți castani. Cele mai importante edificii vizitate de obicei erau Noua Academie și Catedrala Mitropoliei. Aceasta din urmă avea și o importantă tipografie, de unde se puteau cumpăra mai multe cărți de cult în limba aromână sau în limbile străine de circulație ale vremii. Tipografia din Moscopole era vestită prin ținuta cărților sale, legate și învelite în piele.

Într-o scrisoare adresată guvernului de la Paris, consulul francez de la Ianina, Pouqueville, scria despre aromâni: „sunt inteligenți, cu spirit întreprinzător și cu multă hărnicie”. Aceste aprecieri sunt demne de luat în seamă, mai ales că acel consul nu prea era un apropiat al comunități aromâne.

În afara metropolei Moscopole, în Balcani existau și alte orașe mari aromâne, precum Gramostea, cu peste patruzeci de mii de locuitori, situat în masivul muntos Gramos, Nicea, cu treizeci și șase de mii de locuitori, sau Grabova-Grava, cu șaiszeci de mii de locuitori. Acesta din urmă a fost orașul de origine al familiei mitropolitului Andrei Șaguna (1808-1883), cel care a trăit în Ardeal. De curând a fost canonizat de către Biserica Ortodoxă Română și trecut în rândul sfinților. Numai că s-a scris că provenea din Serbia, când, în realitate, Sfinția Sa a fost un aromân, născut într-un oraș care a fost construit de aromâni!

Scrierile aromâne sunt cunoscute de foarte multă vreme. O dovadă există încă din anul 1424. A fost vorba de înscrisul pe portalul bisericii Sf. Zaharia, din orașul aromân Linotope. Pe acest portal se putea citi: „care va s-intre tu această biserică și va s-înclină cu evlavie, va-l agiută Dumnezeu”. După cum se știe din istoria literaturii române, prima scriere românească a fost menționată abia în anul 1521, adică după o sută de ani de la cea din Linotope! Este vorba de scrisoarea care a aparținut boierului român Neacșu.

Era firesc ca o comunitate atât de numeroasă să aibă o limbă și o scriere a ei. Numai că dorința de emancipare, de a avea texte tipărite în limba aromână, nu a fost văzută cu ochi buni de către prelații greci. Pentru ei, singura limbă în care se putea oficia slujba în bisericile creștine de pe teritoriul Imperiului Otoman era limba greacă.

Grecii considerau că aromânii au fost convertiți încă din sec. al XII-lea la cultul greco-catolic și că, între timp, s-au îndepărtat de acest cult. În schimb, aromânii declarau că au fost forțați să treacă la catolicism, de către împăratul Ioniță. Conflictul religios avea însă un substrat mai mult de natură economică.

Evenimentele ulterioare au arătat că la baza acestui conflict a stat numai invidia. Mulți nu vedeau cu ochi buni ascensiunea orașelor aromâne, în fruntea cărora se situa Moscopole. Și cel mai vehement s-a dovedit a fi clerul fanariot de la Stambul. Acesta, printr-o țesătură de intrigi la Poartă, a reușit să facă să se creadă că aromânii sunt spioni ai Veneției și Rusiei. Dar nici aromânii nu aveau o unitate de vederi, prin care să-și asigure din timp măsurile necesare pentru apărarea propriilor orașe.

La munte, ciobanii duceau o viață lipsită de griji. Erau străini de forfota și gălceava de la oraș. Pentru familiile de ciobani deve-

nise un obicei ca, după ce ieșeau de la slujba de duminică oficiată în biserică, să-și petreacă momentele de odihnă la „iarbă verde”. Aici, ei se înfruptau din toate bunătățile pregătite de către gospodine. Se așezau pentru masa lor în locurile cele mai pitorești pe care le oferea muntele, cu atâta dărnicie. În acele locuri, se bucurau de susurul izvorului și de corul de păsărele, care îi acompaniau în cântecele lor din folclorul macedo – român, atât de frumos și bogat.

Nu același lucru se putea spune despre viața pe care o duceau cei de la oraș. Pe lângă tumultul caracteristic marilor orașe, ei trebuiau să mai suporte și sfada dintre cei doisprezece edili ai orașului, pe care tot ei i-au ales, pentru fiecare cartier în parte. Nu exista o unitate de vederi, care să ducă la buna gestionare a urbei. Fiecare încerca să se impună cu rezultatele bune, obținute în mahalaua lui. De aici plecau toate neînțelegerile, care se transmiteau apoi în restul târgurilor valahe.

Mulți din edili nu vedeau decât partea bună a paharului. Ei gândeau că, dacă orașul se dezvoltă armonios și este apărat de o gardă puternică de voluntari bine înarmați, nu aveau motive pentru a se teme, mai ales că jafurile deveniseră tot mai rare și numai undeva la periferia orașului. Dar în piețe și bâlciuri, în zilele de târg, o lume cosmopolită se vântura peste tot. Caravane încărcate până la refuz cu mărfuri de valoare intrau în oraș, stârnind ura și invidia albanezilor, grecilor și turcilor veniți la târg. Aceste instincte criminale erau mult alimentate de unii oficiali greci și turci, care de mult doreau distrugerea orașelor aromâne. Un mare dușman s-a dovedit a fi Ali-Pașa, fiul pașei din Ianina.

Sultanul Mustafa al III-lea, zis și Magnificul, era mai de mult timp informat de iscoadele sale de faptul că Ali-Pașa uneltea și pregătea jafuri contra ghiaurilor valahi din părțile Albaniei. Numai că sultanul, aflat de opt ani în război cu Rusia Țaristă, se

gândeă că, după pierderile suferite de armata turcă în 1774, însăși existența sa în fruntea Imperiului Otoman era amenințată.

Despre intențiile de cucerire a orașului, aflaseră și moscopolenii. Numai că cei de la conducere își făceau socoteli total greșite. Credeau că dacă pașalele se împrumutau destul de des cu bani de la negustorii aromâni, se vor feri să-i atace. De fapt, pașalele se aflau într-un război continuu cu rivalii lor politici și aveau tot timpul visteriile goale. Tot aromânilor le erau datori și albanezii ghega, toșca și mirdiții. Dar toți acești datornici nu aveau decât gânduri negre pentru orașele valahe.

Nici situația la Poartă nu mai era de mult timp ținută sub control. Prelungirea războiului ruso – turc slăbise autoritatea sultanului asupra pașalelor, generând haos în imperiu. De mult așteptau cei doi conducători de la Ianina (tată și fiu) acel moment, în care să se poată desprinde de Poartă. Și au făcut-o în anul 1787, fără să aștepte, profitând de toate turbulențele din imperiu. Tot atunci și-au anunțat și „neatârnairea”. Ca urmare, de acum cei doi aveau cale liberă de atac către orașele aromâne. Știau că un oraș mare cum era Moscopole, cu o importantă forță economică, dispunea și de o puternică gardă militară. Că le va fi greu să aibă o confruntare directă cu moscopolenii. Și numai prin viclenie și hărțuire continuă vor reuși să cucerească orașul. Dar, până să ajungă să-și poată îndeplini planul, împrejurările l-au determinat pe Ali-Pașa să atace orașul Gramostea.

Tânărul Ali, la vârsta de douăzeci și opt de ani, era un bărbat frumos, cu mustața și părul negru ca pana corbului. Nu prea înalt, era bine clădit și puternic. Avea un ascendent moral nu numai asupra bătrânului său tată, ci și asupra unor pașale din părțile Albaniei. Ca toți conducătorii turci, era afemeiat. Sucise capul multor femei frumoase, dar s-a întâmplat să întâlnească o fată care n-a dorit să-i cedeze. Și cum imaginea de zeiță a Șanei, fata celnicului din Gramostea, devenise o obsesie pentru tânărul Ali,

a început să-l preseze pe Haġi Stere să i-o dea de soție, în harem. Numai că Șanei, care era o fată mândră și isteată, nici prin gând nu-i trecea să-l accepte pe turc. Pentru el, nu avea decât repulsie. Mulți se mirau cum, într-un trup atât de plăpând și gingaș, poate exista atâta bărbăție.

Când celnicul scârbit de insistența lui Ali l-a respins furios, Ali Pașa s-a năpustit cu toată trupa de lefegii asupra orașului Gramostea. A urmat o confruntare aprigă între turci și gramosteni și, cu toate actele de vitejie, celnicul și garda lui copleșită numeric au căzut eroic pe câmpul de luptă.

Pe ruinele unui falnic oraș altădată, se auzea numai cântecul de jale al unui menestrel, venit dintr-o parte nevazută a lumii, pentru a le aminti grăbiților trecători tragedia trăită de gramosteni și, mai ales, despre sacrificiul acelei fete atât de frumoase, din Balcani:

.....

„Și-au aflat-o acasă-n poartă,
Străpunsă de gloanțe, moartă;
Cu o durdă alătura,
Mulți a secerat cu ea!
Și cu ia-i sfășaiată,
Parcă zicea mâniată:
— Luați-mi leșul voi păgâni,
Vie, nu v-am fost în mâini!”

(Din balada poetului moloviștean, Nicolae Velo, 1882-1924)

S-ar putea crede că tragedia trăită de gramosteni i-ar fi afectat pe moscopoleni. Numai că aceștia, mai mult preocupați de afacerile lor, au uitat de tot ce le-a făcut Ali-Pașa, fraților din Gramostea. Și din umbră, ochii și urechile pașei erau ațintiți de-acum asupra

mărețului oraș. Pregătea cu migală un plan perfid de atac asupra metropolei aromâne. Pentru asta, el dorea să cunoască locurile slabe, pe unde să-și poată infiltra armata de spahii, și dacă garda orașului era pregătită să reziste unui atac fulger, dezlănțuit de el.

Înainte de a declanșa primul atac, pașa a tot încercat să-i convingă pe valahi cum că le este un prieten de nădejde. Se jura și pe Coran că le respectă credința și că nu are nicio legătură cu bandele de jefuitori de prin părțile Albaniei; cu acei tâlhari, care se strecurau în oraș. Ca să-i convingă despre așa zisele sale „bune intenții”, pe unele din acele bande, care îl deranjau și pe el, le-a decimat. Nu însă fără a-și însuși de la conducătorii acestor bande și prada. Apoi, în continuare, urmărind planul lui ascuns, Ali-Pașa s-a oferit să vină în apărarea orașului cu o trupă din propria-i jandarmerie de mercenari.

După ce-au analizat oferta pașei, primarii s-au grăbit să primească fără rezervă „Calul troian” în cetate. Ei îl vedeau pe Ali-Pașa ca pe un opozant al Porții și nu se gândeau că, în realitate, pentru comunitate era un dușman de moarte.

Dar s-a dovedit că la nouă ani după ce au distrus orașul Gramostea, nămăiții lui Ali, înarmați cu pistoale în brăuri, în șalvari și chiar în fesuri, au atacat orașul Moscopole. Momentul ales a fost marele iarmaroc. Sosirea lor a trecut neobservată, pentru că, după cum erau îmbrăcați, păreau mai de grabă niște pașnici târgoveți veniți să cumpere și să vândă în piețele orașului, acolo unde nu mai era loc de atâta marfă și lume. Musulmani întâlneau peste tot. Numai că acei atacatori erau amestecați printre negustori și oameni învățați, veniți tocmai de la Viena, Buda, Belgrad, Scopie, Oravița și Timișoara.

Planul de atac a fost simplu. Au intrat în oraș de la periferie către centru, din mai multe părți, trăgând în tot ce le ieșea-n

cale. Au reușit, în acest mod, să creeze o panică generală. Și totul s-a petrecut așa de repede, încât garda orașului n-a avut timp să răspundă atacului. Apoi, falșii târgoveți, după ce-au devastat orașul, au încărcat prada pe cai și-au dispărut într-un nor de praf. După acele momente de panică și derută, când s-au trezit, moscopolenii nu au avut altceva de făcut, decât să-și îngroape morții. Iar pentru ca păgânii să nu le poată pângări mormintele fraților, i-au îngropat în niște grote situate la distanță mare de oraș. (După circa o sută treizeci de ani, la vârsta de nouă ani, din joacă, mama mea a intrat într-o asemenea grotă. Cum se va vedea mai târziu, această faptă a avut puterea de-a o marca pentru toată viața.)

La vestea că orașul a fost atacat din ordinul lui Ali Pașa, aromânii s-au trezit și au sărit în apărarea metropolei lor. Au înțeles că numai uniți mai pot da o ripostă unui dușman atât de puternic. În lirica populară aromână a rămas un episod din timpul acelor lupte, în care tineri și tinere din Moscopole s-au bătut pe viață și pe moarte cu atacatorii. Fetele cărau în șorțuri gloanțe la baricade improvizate în curți și la casele asediate. Titlul acestei balade: „Una nil' ie di-arbineși șialt ahâț anatoladz”. („O mie de arnăuți și încă pe atâți anatolieni”).

Distrugerea orașului din anul 1788, a fost relatată de ambasadorul francez Pouqueville, într-o scrisoare adresată guvernului său: „După zece ani de devastări, de jafuri și de războaie, Moscopole a dispărut de pe fața pământului”.

Pe ruinele fostei mânăstirii Sf. Ioan Botezătorul, ascunsă printre desișuri și brazi înalți, cineva a lăsat în urmă inscripționate slove de revoltă și jale:

„O Moscopole, Moscopole,
unde este frumusețea ta?
Unde este splendoarea
pe care o aveai înainte de 1769?”

— Oameni răi, tâlhari,
mi-au adus distrugerea!
— Dumnezeu să-ți ajute,
Ca numele Sfântului Ioan
să-ți redea frumusețea
pe care-ai avut-o altădată...”

(din balada poetului A. Hăciu)